

збалансований та високопродуктивний розвиток агроєкосистем, покращити якість природного середовища та умови життя людини.

Список використаних джерел

1. Артамонов В.В., Василенко М.Г., Міхно П.Б. Системна соціально-екологічна оцінка антропогенно порушених земель. *Геодезія, картографія і аерофотознімання*. 2016. Вип. 83. С. 112–116.
2. Совгіра С.В., Миколайко В.П. Організація землекористування та проектування природно-заповідних систем. *Стійкий розвиток сільських територій у контексті реалізації державної екологічної політики та енергозбереження*: колективна монографія. Полтава: Видавництво ПП «Астрая», 2021. С. 160–192.

Федій О.А., к.пед.н., доц.

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка*

e-mail: fedy.alexander@gmail.com

Кукуюк Я.О. магістрантка

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка*

e-mail: kukuiuk99@gmail.com

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ СІМЕЙНО-ШЛЮБНОЇ СТРУКТУРИ НАСЕЛЕННЯ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ

Одним з головних чинників розвитку суспільства є стан сімейно-шлюбної структури населення. Сім'я, як первинна ланка суспільства, забезпечує найголовніші процеси: відтворення населення, народження дітей, передачу історико-культурного та соціального досвіду. Дослідження особливостей сучасної сімейно-шлюбної структури населення, аналіз чинників формування сімей, визначення проблем у взаємовідносинах між членами родини є досить актуальним питанням в українському суспільстві.

Сімейно-шлюбна структура населення традиційно оцінюється за результатами опитування населення, котрі проводять у межах переписів, мікропереписів чи вибіркового обстеження. У поєднанні зі статевією, віковою та національною характеристиками визначається

повна демографічна картина про населення, що є об'єктом аналізу і можливого прогнозування.

Перепис населення – це процес збору даних щодо демографічної, економічної, соціальної складової життєдіяльності людей. За визначенням статистичної комісії ООН, перепис населення – це «єдиний процес збору, узагальнення, оцінювання, аналізу та публікації або розповсюдження іншим чином демографічних, економічних та соціальних даних станом на певний час, що стосується усіх осіб, котрі проживають на території певної країни або чітко окресленої частини країни» [1, с. 33]. Переписи населення проводять, як правило, за допомогою обходу житлових приміщень та збору даних про кожного жителя. Іноді такі дані статистичні служби отримують поштою чи у соціальних мережах у відповідь на розісланий опитувальник, або ж у реєстраційних пунктах, куди жителі повинні з'явитися у визначений термін [1]. Перепис населення – це соціальний захід, що відповідає науковим вимогам та проводиться із метою збору даних про чисельність та склад населення [3, с. 27].

Сучасні переписи населення проводяться у певній періодичності та за виробленою програмою. До основних принципів їх проведення належать: безперервність охопленої території, регулярність, обов'язковість єдиної програми та методологічної бази для всіх регіонів країни, безпосереднє отримання даних у населення, дотримання статистичної таємниці, одномоментність, централізованість та координованість [3, с. 27-28].

У свою чергу, А. Берендєєва пропонує доповнити принципи: безвідносність цілей перепису населення до будь-яких інтересів держави (до прикладу, збору податків чи призову чоловіків до лав Збройних Сил), одноосібність, тобто збір даних про кожну людину окремо, а не у вигляді сумарних підсумків по сім'ї чи домогосподарству. Це дозволяє при подальшій обробці результатів отримати найрізноманітніші комбінаційні групування із отриманих даних [1, с. 34-35].

Під час перепису населення звертається увага на тенденції у процесах формування шлюбних відносин та їхніх розпадів. Вірогідність вступу або відмови від шлюбу у тому чи іншому віці на масовому рівні регулюється соціокультурними нормами, які розділяють більшість населення із врахуванням етнонаціональної та локально-територіальної специфіки. Серед таких норм можемо назвати наступні: 1) вік, коли людина уже вважається зрілою для вступу до шлюбу, 2) міра допуску до раннього шлюбу і що вважається раннім шлюбом, 3) вік чоловіка та жінки для народження дітей, 4) ступінь схвалення щодо створення нового союзу після розлучення чи смерті одного із подружжя тощо.

Одним із важливих методів вивчення сімейно-шлюбної структури населення є вибіркові обстеження населення, котрі проводяться для отримання поглиблених та детальних характеристик демографічних явищ, які не можна отримати від звичайного перепису населення [3, с. 46]. Подібні обстеження стосуються не усього населення країни, а лише його частини. Так, у ряді випадків необхідно отримати, до прикладу, детальні дані про вплив

різноманітних соціально-економічних чинників на шлюбність, народжуваність чи розлучуваність. Відомості, отримані за допомогою вибіркового обстеження, можуть суттєво доповнити дані переписів та поточного обліку інформації, що є важливим для аналізу та прогнозування. Вибіркові обстеження проводяться як статистичними організаціями, так і науковими установами.

Державна сімейна політика – це самостійний напрям соціально-демографічної політики, система комплексної діяльності держави, що спрямована на соціальний інститут сім'ї із метою її укріплення та розвитку, захисту інституційних прав та інтересів, забезпечення суверенітету та благополуччя на основі правового регулювання її відносин із державною [2]. Існують різні підходи до типізації сімейної політики. Так, у країнах Європейського Союзу існує наступна класифікація режимів сімейної політики, що була розроблена Г. Еспінг-Андерсеном [3; 4]:

- Соціально-демократичний режим (характерний для країн Скандинавії). В умовах даного режиму здійснюється універсальна підтримка сімей з боку держави, підтримується високий життєвий рівень усього населення в цілому;
- Консервативний режим (характерний для таких країн, як Франція, Нідерланди, Німеччина). Підтримка сімей здійснюється на середньому рівні, а соціальний захист населення спрямований на підтримку традиційних сімейних форм;
- Південно-європейський режим. Спостерігається високий ступінь розподілу за рівнем доходу та поєднання універсальних та приватних послуг і виплат;

– Ліберальний режим (характерний для Великобританії). У даному режимі спостерігається індивідуалізм на основі ринкових відносин через низькі виплати. Відповідно і рівень підтримки сімей тут мінімальний.

Ф. Кауфман [5] пропонує іншу класифікацію державної сімейної політики, котра відображає ступінь втручання держави у сімейне життя:

- Максимальна (активна) участь, при якій державна функція обмежується можливостями фінансових коштів та їх ефективним використанням;
- Мінімальна участь з державним сприйняттям сім'ї як сфери приватного життя із не втручанням у сімейні стосунки;
- Адресна участь, для якої характерна державна допомога лише соціально-вразливим сім'ям.

Основними методами дослідження державної сімейної політики і сімейно-шлюбної структури можуть бути перепис чи вибіркоче обстеження щодо політики держави стосовно підтримки сімей, з'ясування намірів, бажань людей, пов'язаних з їх демографічною поведінкою. Найголовнішу роль відіграє статистичний аналіз, який констатує факт, що населення постійно знаходиться у русі, невпинно розвивається. Статистичні методи включають у себе: масову статистичну обробку даних, групування, класифікацію отриманих матеріалів переписів, вибіркочі спостереження чи обстеження, розрахунок показників (абсолютних, відносних, середніх величин, стандартизованих коефіцієнтів), їх аналіз [1, с. 10].

Отже, основними методами вивчення сімейної політики та сімейно-шлюбної структури населення є перепис та мікроперепис населення, вибіркові обстеження, а також дослідження думок громадян.

Список використаних джерел

1. Берендеева А.Б., Зосимова Л.А. Основы демографии: учебное пособие. Иваново, 2016. 319 с.
2. Дорошенко Л.С. Демографія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: МАУП, 2005. 112 с.
3. Щербаков А.И., Мдинарадзе М.Г., Назарова Е.А. Демография: учеб. пособие / Под общ. ред. д-ра экон. наук, профессора А. И. Щербакова. Москва: ИНФРА-М, 2017. 216 с.
4. Esping-Andersen G. After the Golden Age, The future of the welfare state in the new Global Order, Occasional paper no 7, World Summit for Social Development. UNRISD, Geneva, 1994. 35 p.
5. Esping-Andersen G. The Three Worlds of Welfare Capitalism. Polity Press, Cambridge, UK, 1990. 38 p.

Хрик В. М.к. с-г. н.

Білоцерківський аграрний університет

hvm2020@ukr.net

ПРОБЛЕМИ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Агропромисловий комплекс є багатогалузевою виробничо-економічною системою. Пріоритетне значення стану аграрної галузі, в усі часи і в усіх країнах було незаперечним, оскільки саме тут вирішуються нагальні, життєво важливі проблеми забезпечення населення продовольством.

Масштаби значення функціонування аграрної галузі в сучасних умовах різко зростають, оскільки за рахунок її продукції забезпечується до 90% потреб населення в продуктах харчування; в загальному товарообігу більшості країн її продукція займає також провідне становище – досягаючи до 60-75%; організація аграрної галузі виступає як найважливіший споживач продукції цілого ряду інших підкомплексів і виробництв (паливо, енергія, метал, ліс, машини, обладнання та ін.);

виробнича діяльність аграрного сектору багато в чому визначає економічний стан даної місцевості і регіону [4, с. 31].

Аграрне виробництво нерозривно пов'язано із використанням природних ресурсів, особливе місце серед яких займають лісові ресурси.

Свій внесок у дослідженні проблем аграрної галузі, зокрема й лісогосподарської, здійснили ряд теоретиків і практиків (В. Голян [1], Р. Дубас [2], І. Кичко [3], Н. Пудовкіна [4], М. Щурик [5]). Науковцями досліджено теоретико-методологічні та прикладні аспекти використання, охорони і відтворення лісових ресурсів, питання стратегічного та тактичного управління тощо.

Однією з форм використання лісових ресурсів у сільському господарстві є використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітніх цілей та проведення науково-дослідних робіт, що здійснюється з урахуванням вимог щодо збереження лісового середовища та природних ландшафтів, з дотриманням правил архітектурного планування приміських зон і санітарних вимог.

У результаті поєднання двох основних функцій лісу, соціально-економічної та екологічної, формується лісовий потенціал України, який характеризує максимально можливу ефективність такого поєднання.

Значущість лісових ресурсів постійно зростає, змінюється, що викликає необхідність розробки нових наукових підходів до їх оцінювання, пріоритетності використання та перспективи розвитку. Основним ресурсом, яким продукуються лісогосподарські ресурси

служать лісогосподарські землі. Саме вони є базисом генези лісових і нелісових ресурсів. Насамперед, це стосується лісодеревини та продуктів, які не відносяться до складу лісових функцій: екологія, вода, фауна, флора, гриби, ягоди. Крім цього, лісогосподарськими землями продукуються соціальні, виховні, культурно-історичні, патріотичні функції.

Імплементация ринкової моделі в лісогосподарському секторі України значно інтенсифікувала процеси заготівлі та реалізації лісу. Зростання інтенсивності та неконтрольованості організації лісового господарства призвело до швидкого зростання лісогосподарських площ, які нині не покриті лісостанами.

Складність полягає також у тому, що надмірне, недостатньо контрольоване вирубування лісостанів призвело до порушення балансу інших функцій лісових ресурсів. Передусім це стосується порушення регенеративних властивостей лісу, що полягає в погіршенні екологічного стану, зменшення обсягів поглинання вуглецю CO₂ лісодеревиною, зникнення, а також зменшення дебіту багатьох лісових водних джерел, інтенсифікації депопуляційних процесів рослинного й тваринного світу, погіршення соціальних і виховних функцій лісових ресурсів. Аналіз засвідчує, що чинні засади використання ресурсів (деревних і не деревних) може спричинити до колапсу у лісогосподарському секторі економіки [5].

Прогресуючий антропогенний вплив на навколишнє середовище обумовив зменшення площі лісів, збіднення їх біорізноманіття, спрощення структури, зниження, продуктивності, погіршення санітарного стану тощо.

Ліси та лісове господарство привернули увагу нових зацікавлених сторін через заклопотаність сучасного суспільства глобальним потеплінням, захистом біорізноманіття, тривожними темпами зникнення корінних або незайманих лісів, особливо у вологих тропіках, і важким становищем корінних лісових народів. У центрі уваги також визнається роль і взаємодія між лісами, водними ресурсами, землею і людським населенням і це визнання підвищує очікування зацікавлених сторін з погляду здатності різних секторів забезпечувати наукові, соціальні і освітні відповіді для тих, хто живе в сільській місцевості [6].

Сучасне лісокористування в Україні має ознаки глибокої економічної дестабілізації і продукує низку системних проблем, насамперед інституційних, екологічних, економічних та соціальних. До основних причин, які зумовлюють такий стан лісокористування, слід віднести: невідповідність між існуючою практикою господарювання та правовими нормами, що регулюють використання лісових ресурсів й земельного фонду; суперечність між зовнішнім середовищем, в якому функціонують лісогосподарські підприємства, і державним регулюванням галуззю. Зазначені явища вказують на розбалансування механізмів управління лісовим господарством та необхідність нових підходів до розробки стратегії його розвитку [2, с.53].

Діюча система державного контролю (нагляду) за дотриманням лісового та природоохоронного законодавства та охорони лісів є недосконалою і містить перманентно закладений конфлікт інтересів. Наслідком цього є існування тіньового ринку деревини, високий

рівень нелегальної її заготівлі, значні корупційні ризики у ході прийняття рішень працівниками державних лісогосподарських підприємств та існування діяльності, спрямованої на вилучення лісоресурсної ренти тощо [1, с. 27].

Серед основних проблем лісового господарства України можна виділити такі: недосконала нормативно-правова база щодо ведення лісового господарства та лісових відносин; недосконалість управління лісами, що належать до різних форм власності; відсутність правових та економічних механізмів стимулювання запровадження природоохоронних технологій, охорони, захисту, відновлення лісів; зростання антропогенного навантаження на лісові екосистеми; ріст самовільних рубок, самозахватів лісових земель, неналежний правовий статус лісової охорони [3, с. 30].

Результати дослідження, показали, що сучасний стан лісів та лісового господарства України свідчить про гостру необхідність розроблення нових основ лісокористування, які б враховували необхідність різнопланового і цільового використання лісів, підвищення їх стійкості та посилення еколого-захисних функцій, а також активного впровадження міжнародних принципів сталого управління лісами.

Список використаних джерел

1. Голян В.А., Демидюк С.М., Гордійчук А.І. Удосконалення еколого-економічного регулювання лісогосподарського підприємництва: вітчизняні реалії та доцільність імплементації зарубіжного досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 12. С. 26–28.
2. Дубас Р.Г., Камратов С.В. Формування стратегії розвитку підприємств лісового господарства України. *Менеджер*. 2017. № 4. С. 52–60.
3. Кичко І.І., Гарус Ю.О. Перспективи розвитку лісового господарства України. *Глобальні та національні проблеми економіки*: електрон. наук. фахове вид. 2016. Вип. 11. С. 128–132. URL: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/30.pdf> (дата звернення: 17.10.2021).
4. Пудовкина Н.В. Формирование социально-профессиональной установки будущих специалистов агропромышленного комплекса: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Тольятти, 2012. 263 с.
5. Щурик М.В., Осипенко З.В. Лісогосподарські ресурси: пріоритети використання й розвитку. *Агросвіт*. 2020. № 16. С. 15–23.

6. Expert Consultation on Forestry Education Rabat, Morocco 17–19 October 2001. URL: <http://www.fao.org/3/y2993e/y2993e00.htm#TopOfPage> (accessed: 18.10.2021).

Чеботько К.О. к.хім.н.

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

Давискиба В.В. викладач

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

e-mail: v.v.davytskyba@udpu.edu.ua

Жиляк І.Д. к.хім.н.

Уманський національний університет
садівництва

БІОТЕРМІЧНЕ КОМПОСТУВАННЯ ЯК СПОСІБ ПЕРЕРОБКИ ВТОРИННОЇ СИРОВИНИ

Кількість твердих побутових відходів (ТПВ) в Україні невпинно зростає, що дуже негативно впливає на здоров'я людей та стан довкілля. Наразі ТПВ переважно вивозять на спеціально облаштовані полігони та стихійні звалища. Незначну частину ТПВ знешкоджують на сміттєспалювальних заводах. Проте у розвинених країнах застосовують багато методів утилізування ТПВ, серед яких основними слід вважати рециклінг, компостування, анаеробне ферментування та термічне оброблення.

Біотермічне компостування твердих побутових відходів у світовій практиці розвивається як альтернатива спалюванню. Одним із напрямів утилізування органічного компонента ТПВ є перероблення його в органічне добриво (компост).

Компостування – розкладання органічних речовин за допомогою мікроорганізмів. Переваги: повернення наявних у відходах живильних речовин рослин в оборот екосистеми; зменшується кількість речовин, при невідповідній обробці яких забруднюються